

BAL TUTANIN PARMAK YALADIĞI DURUMLARDA TEŞVİKLER VE MÜŞEVVİKLER

“Vergi Platformu” sitesi yazarlarından sayın Şenol Kocaer’in” Yatırımlar teşvik edilmeli midir?” başlığı ile açtığı konuya bir ateş de biz verelim dedik...

Yazar özetle, teşvik olayına taraftar olmadığını, bunun her türlü istismara açık olduğunu dile getiriyor.

Doğru şüphesiz...

Ancak bu “model”in bizim gibi ülkelerdeki uygulamasına giden yolda bazı ayrıntılara değinmekte yarar var...

*

Olaya çok genelden bakıldığında, adına “Devlet” dediğimiz çatı organizasyon her durumda ekonominin gidişatından da sorumlu bir kurum.

Bu işler bir “devlet düzeni” meselesi kabul edildiği için, devlet -ve daha doğrusu devlet adına hareket eden iktidarlar- her zaman için “ekonominin refahı ya da selameti teziyle” ekonomide bazı tedbirler alma hakkını elinde tutuyor.

Ve maalesef, kibarcası “piyasa düzeni” olan yapıda bizim, devletin bu “koruyuculuğunu” tümüyle reddetme imkânımız yok.

“Düzen” in işleyişi bu baza oturtulunca, tartışılacak konu da ancak; bu müdahalelerin dozu, gerekliliği, hakkaniyeti ve uygulamadaki sonuçları ile gündem oluyor.

Ve bütün bunlar için yine çok genel olarak söylenecek olan şu:

Az gelişmiş, eğitimsiz, hukuksuz, kurumsuz olan bütün ülkelerde bu sistem yani “teşvikler” konusu her türlü tartışmaya, her türlü istismara açık bir durum.

Yani ne yazık ki olay oldukça “yapısal” ve bu yapı değişmedikçe değişen fazla bir şey olmayacak.

Nedeni şu:

Az gelişmiş ya da gelişmişlere göre; “henüz gelişmemiş” ekonomilerde, aynı yapının ürettiği iktidarların her zaman için ekonomide bir şeylere müdahale “fırsatı” vardır.

“Fırsatı” diyoruz; çünkü “teşvik” iktidarlar açısından bir görevden daha çok her zaman için “keyifli” bir imkandır.

Öyle ki “teşvik” her zaman hem seçimde hem siyasi kadrolarda büyük “memnuniyetler” yaratan bir olaydır. Bu sayede “Mşevvikler” yani teşvik edenler bu tercipleri dolayısıyla -kibarcasıyla- el üstünde tutulurken ve teşvik görenler daha büyük iř ve kazanç imkanlarına kavuşurlarken yöre halkı bu şekilde gelen “yatırım”larla bir şekilde kendilerine de iř-ař bulunacağını düşünerek mutlu olurlar.

Dikkat edilirse, seçimler gibi siyasetin en harman olduğu zamanlarda yurt gezisine çıkan siyasiler gittikleri yere bu zaman kadar ne kadar büyük yatırımlar getirdiklerini, oraları ne kadar kolladıklarını anlata anlata bitiremezler.

Bu teşvikler gerçekten de yerinde ve tarafsızca mıdır?

Haydi değildir demeyelim ama, hayatın içinde bilinir ve gözlemlenir ki; Her teşvik biraz bölge siyaset ve siyasetisinin “arzu” ve gereksinmeleriyle harekete geçer, her teşvikte birileri bu teşvike mazhar görülmekte, her teşvik edilen bundan dolayı o mşevviklere minnet duymak zorundadır. Ve özetle denir ki: Siyasetin finansmanında her zaman böyle işlere ihtiyaç vardır.

Başka?

Teşvikler her zaman o teşvik belgelerine geçen projeler de değildir tabii... Yukarıda sözünü ettiğimiz her türlü “tasarruf” maddi yönüyle hep teşvik kapsamındadır aslında. Bir bölgeye hiç gerekmediği halde -dört şeritli yollar yapılması, havaalanları kurulması, tüneller açılması, çeşitli kamu yatırımları yapılması, siyaseten yakın olan belediyelere verilen destekler ve hatta tarım ürünlerine seçim zamanlarında verilen yüksek fiyatlar bile...

Yani hkmetlerin bu yönelimlerle yaptığı her türlü abartılı

harcamalar adı böyle konmasa da siyaseten “teşvik”tir.
Ya da “teşvik” çoğu zaman “siyaset”tir.

“Böyle olunca ne oluyor peki?” dersanız, kıt kamu kaynakları kısmen birilerine ikram edilirken, -hepsi olmasa da- kısmen israf ediliyor denebilir. Çünkü siyaseten alınan “teşvik kararları” adı üzerinde “siyaseten”dir ve ekonomiye ne kadar yararlı, refahı ne kadar arttırıcı, paylaşımının ne kadar tarafsız olduğu her zaman tartışılır.

Vaz mı geçelim teşvikten?

Devletin baş sorumluluklarından biri olduğu kabul edilirse, iktidarların -adı teşvik ya da başka bir şey olsun- ekonomiye bu tür parasal müdahalelerini toptan reddetme şansı yoktur. Çünkü “Gelişmiş” sayılmadıkça, bizim gibi bir ekonomide çarklarının dönmesi, istihdamın artması, insanların karınlarının doyması gibi çeşitli konularda “devlet elinin” bu işler müdahale etmesi gereği vardır ve gelişmişlik düzeyine gelemedikçe iyi ve kötü taraflarıyla bu böyle sürecektir.

Gelelim işin teknik tarafına:

-Bizde “teşvik” konusu, dar tanımıyla bile siyasetin iki dudağı arasındadır.

Etkili ve sağlıklı çalışan bir “planlama” olmadıkça, verilen her türlü teşvik “siyaseten görülen lüzum üzerine”dir.

-Verilen parasal teşviklerin -birer kamu harcaması niteliğinde olmaları dolayısıyla- kuruşu kuruşuna amacına uygun harcanıp harcanmadığı izlenmeli, tamamı denetim altında tutulmalıdır.

-Teşvikler, sermaye ve yatırım destekleri; “niyetlenen proje” yerine “elde edilen sonuca” odaklanmalıdır. Uygulamada ne yazık ki teşviklerin pek çoğunun birilerini zengin ettiği ama ekonomik sonucun alınamadığı ortadadır. Bu nedenle girişim niyetinin değil başarılı sonucun teşviki yani ödüllendirilmesi esas alınmalıdır.

Örneğin et üretimini mi amaçladınız? Besihane kurmaya niyet eden değil, besili hayvanı getirip devlete teslim eden; fabrika kurmaya niyetlenen değil, bacasından dumanı tüttüren,

malı üreten desteklenmelidir.

Bu finansmanda sıkıntı yaratmaz mı?

Sağlam proje, akıllı yatırım ve düzgün ve güvenilir yönetim; eğer başarı da devletçe ödüllendirilecekse her zaman sermaye desteğini bulur.

Ve nihayet bunca deneyimden sonra... İşlerin bu kadar rastgeleliği, teşvikin lütuf haline getirildiği ve hepsinin üzerine de devletin parasızlığı dolayısıyla “teşvik”in “baştan” değil “sonuçta” elde edilecek bir hedef olması yani somut başarının teşvik edilmesi yerinde olur derim.

Bunu, o ürünün dışarıdan alımını kısıtlamakla mı, iyi bir fiyatla alım garantisi vermekle mi, ihracında farklı kur uygulamakla mı yaparsınız bilemem ama; galiba bu bal tutanın parmak yaladığı... yatırımcıların değil teşvikçilerin, yatırımın değil teşvikin itibar gördüğü ekonomilerde bir gün “gelişene kadar” işi böylece sağlama bağlamaktan başka da çare yok gibi.